

ZÁRÓDOLGOZAT

Szanyi Gertrúd Jusstina

Ménestgazda felsőoktatási szakképzés

Keszthely

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Állattenyésztési Tudományok Intézet
Ménestudományok felsőoktatási szakképzés
Lovak intézményesített rehabilitációjának gyakorlata
Magyarországon

Belső konzulens: Dr. Bartos Ádám Sándor
egyetemi docens

Belső konzulens intézete / tanszéke:
Élettani és Takarmányozástani
Intézet

Takarmányozástani és Takarmányozás-élettani
Tanszék

Készítette: Szanyi Gertrúd Juszti
WX2LLF
nappali tagozat

Készthely

2024

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés és célkitűzés	2
2.	Irodalmi áttekintés	5
2.1.	Rehabilitációt igénylő problémák	5
2.1.1.	Mentális és fizikai problémák összefüggése.....	5
2.1.2.	Karórágás, Szitálás, Fejrázás, Kapálás	6
2.1.3.	Baleset ('boxrest vs depression')	9
2.1.4.	Bántalmazásból származó problémák (Pl: 'food aggression')	10
2.2.	A korábban vázolt problémák lehetséges előzményei, esetleges okai	13
2.2.1.	Tartástechnológiai hiányosságok	13
2.2.2.	Takarmányozás	13
2.2.3.	Élettér kialakítása	14
2.2.4.	Szakmai segítség	14
2.3.	Rehabilitációs lehetőségek.....	14
2.4.	Homeopátia	16
2.4.1.	Gyógynövények, olajok, pakolások és tinktúrák	17
2.5.	Fizioterápia	18
2.5.1.	Masszázs, kineziológiai tapasz, akupunktúra, akupresszúra, csontkovácsolás ..	19
2.5.2.	Hidroterápia	21
2.5.3.	Balneoterápia	23
2.6.	Fizikoterápia	25
2.6.1.	Elektroterápia.....	25
2.6.2.	Magnetoterápia, Fényterápia (BEMER).....	25
2.6.3.	Termoterápia	27
3.	Következtetések, javaslatok	30
3.1.	Következtetések:	30
3.2.	Javaslatok:.....	31
4.	Összefoglalás.....	32
5.	Irodalomjegyzék	33
5.1.	Szakirodalmak jegyzéke:	33
5.2.	Internetes linkek jegyzéke:	33
5.3.	Képjegyzék:	34

1. Bevezetés és célkitűzés

1. Miért ez a témám? Személyes érintettség, tapasztalatok

Már egészen kislányként találkoztam az állatok bánásmódbeli problémáival a szülőfalumban.

Zala vármegye egy, sajnos a rossz híreről elhíresült kis falujában, rengeteg problémát tapasztaltam az alatt az idő alatt, amíg ott éltem. A gyermekek értékrendszerének eltorzításán át, a betöréseken keresztül egészen az állatabuzálásig mindennel lehetett találkozni. Gyermekkoromban láttam pónikat 1 - 1,5 méteres láncokon tartva, kikötve egy karóhoz, étlen- szomjan. Hallgattam az „éjféli vágat”, amikor véresre verték a lovak hátát és farát a lovaskocsik előtt, kézfék behúzva, hogy az állatok még jobban megijedjenek és gyorsabban meneküljenek a csikorgó hang elől. Mindezen tortúra aszfalton, aminek rendszeres eredménye volt, hogy vért láttunk a ház előtti útszakaszon és hallottuk hírét, aznap hol lesz lóhús kolbászba töltve.

Gyermekeként megrázó volt ezekről tudni, és csak álmodozhattam arról, hogy egy napon vagy megkapják a büntetést azok, akik megérdemlik, vagy, tényleg mesébe illő módon, egyik napról a másikra megjavul az emberiség. Észbe kapunk és nekiállunk helyesen tartani állatainkat, valamint a jóra nevelni gyermekeinket.

Sajnálatos módon az elmúlt több mint húsz év alatt nem történt meg egyik sem. A bűnösök okosabbak lettek és elmentik a lovakat egy másik telekre, amint megsúgják nekik, hogy mennek az állatvédők. Mire ők kiérnek, csak a nyomok maradnak, de azzal már nem tudnak mit kezdeni.

A gyermeknevelés pedig egyenesen 180 fokok fordulatot képes venni. Amint némi javulást és érdeklődést mutatna egy gyerek, azt kiverik belőle. „Tradíció”, mondják ők. „Ezt már az én öregapám is így csinálta, te is így fogod...!”

Itt vetném fel szakdolgozatom egyik legfontosabb alapkérdését: Attól még, hogy valami régen is úgy volt/ tradíció, az jó? Ez az etikai kérdés rengeteg ponton támadható és rettentő módon megosztó a lovasok köreiben. Ide vehetjük a lovas súlyának kérdését, a munka meneteit, a takarmányozást, vagy, az egyébiránt dolgozatomban később is taglalt, otthoni orvoslást és, hogy mikor kell lépni az állatorvos felé, akár, ha már a végső búcsúról beszélünk. Illetve, magának az állat helyének kialakítása is olyan dolog, aminél mind a mai napig tapasztalok rémes és elavult megoldásokat. Néhol még olyat is, ami már szabálytalan.

A mai tudományos fejlettséggel és az internet kiterjedt használati lehetőségeivel nem inkább haladni kellene a jó felé? Alkalmazni és továbbadni azokat a technikákat és praktikákat, amelyek lovaink, és ezáltal a mi érdekünket is szolgálják? Persze ennek az árnyoldalait sem szabad elfelejteni, a rengeteg fals információt, melyek akár még ronthatják is a helyzetet.

De, akkor mégis honnan tudjuk, mi a jó és mi a rossz? Elvégre mindenkinek egyedi az etikai és morális értékrendszere... Hol itt az arany igazság?

2. Miért nem használjuk párhuzamosan gyógyításra, rehabilitációra a régit és az újat?

Opciókat kívánok felvetni, ezáltal felhívni a figyelmet a lovak modernizált és még hatékonyabb medikációs lehetőségeire.

Ahogy a világ, úgy az orvostudomány is hihetetlen sebességgel fejlődik. Azonban ugyanebben az ütemben feledkezünk meg a természet adta lehetőségekről. Természetesen egy komolyabb betegséget, például a gyomorfekély rendkívül előrehaladott állapotát szimplán csak a gyógyfüvek erejével már szinte felesleges megpróbálni még megállítani is, nemhogy igyekezni, visszafordítani.

A gyógynövényekkel elsősorban a szintentartás, vagy a megelőzés, néhány igen kivételes esetben a kiegészítés a lehetőség. Például egy gyomorfekélyre hajlamosabb fajtánál/ versenylovaknál érdemes gyomorvédőként adni a lenmagot forrázott formában, melyből keletkezett zselét adjuk a lónak. Ez segít bevonni a gyomrot, így az étel felszívódása is lassabb, illetve a gyomorsav sem tud kárt tenni.

Az évszázadok alatt szerzett tapasztalatok és a rehabilitációra szakosodott különböző tudományos kísérletek azt mutatják, hogy a legeredményesebb a kettő, egyéni igényekre kialakított használata. Állatorvos, homeopata, csontkovács és masszőr, valamint gépek összjátéka hozná meg a legnagyobb effektivitást.

Azonban ahhoz, hogy eljussunk a helyes megoldásig, hosszú út vezet. Diagnosztizálások sora, konzultációk különféle szakemberekkel, a helyes mennyiségű és minőségű „alapanyagok” beszerzése és a megfelelő hely kialakítása. Kell egy profi és elkötelezett csapat, akik null-huszonnégyben készen állnak, akár életeket is menteni.

Elsősorban viszont bele kell látni a probléma mélyébe. Válaszokat kell keresni olyan, az állat múltjával kapcsolatos kérdésekre, melyek, akár egy másodperc alatt boríthatnák az addig felvázolt rehabilitációs programot. Milyen körülményekből,

képzettséggel, hány évesen és lehetőleg ki kell találni a lelki, illetve testi traumáiknak lehetséges okai mik lehetnek?

Záródolgozatomban egyszerre vázoló a problémákat, kutató a forrásaikat és törekszem megoldásokat mutatni.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Rehabilitációt igénylő problémák

2.1.1. Mentális és fizikai problémák összefüggése

A lovaknál a mentális és fizikai problémák közötti összefüggések bonyolult és szoros kapcsolatot mutatnak. A lovak számára nem csak a fizikai egészség fontos, hanem a mentális jóllét is alapvető szerepet játszik teljesítményükben és életminőségükben.

Néhány kiemelt összefüggés:

Az egyik legfontosabb összefüggés *a lovaknál a stressz és a fizikai egészség* közötti kapcsolat. A stressz hatására a ló szervezetében számos fiziológiai változás következhet be, például megemelkedhet a pulzus- és légzésszám, növekedhet a kortizol szintje, valamint megváltozhat az emésztés. Hosszú távon a folyamatos stressz károsíthatja az immunrendszert és növelheti a fertőzések, betegségek kialakulásának kockázatát.

Egy másik fontos összefüggés *a fizikai fájdalom és a mentális egészség* között áll fenn. Ha a ló fájdalmas állapotban van, például ízületi problémák vagy sérülések miatt, az negatívan befolyásolhatja hangulatát és viselkedését. A fájdalom csökkentheti a ló aktivitását, étvágyát és szociális kapcsolatait is, ami hosszú távon depresszióhoz vagy más mentális problémákhoz vezethet.

A társas kapcsolatok fontossága is kiemelendő a ló *mentális egészsége* szempontjából. A lovak társas lények, és a szociális interakciók hiánya vagy zavarossága stresszt okozhat számukra. A stabil társas kapcsolatok segíthetnek csökkenteni a stresszt, javítani az érzelmi egyensúlyt és támogatni az egészséges viselkedést.

Az edzés és az aktivitás szintén meghatározó *a ló mentális és fizikai egészségének* szempontjából. A megfelelő testmozgás nem csak a fizikai állóképességet és izomzatot erősíti, hanem segíthet a stressz kezelésében is. Azonban fontos, hogy az edzés megfelelő mennyiségű legyen, és ne legyen túlterhelés, mert ez is vezethet fizikai és mentális problémákhoz.

Végül, az *étrend és a táplálkozás* is kulcsszerepet játszik a ló *egészségének fenntartásában és mentális jóllétében*. Az egyensúlyban lévő táplálkozás fontos az optimális fizikai kondíció és az immunrendszer megfelelő működése szempontjából. A vitaminok, ásványi anyagok és tápanyagok hiánya vagy túlzott mennyisége negatívan befolyásolhatja a ló hangulatát és viselkedését is.

2.1.2. Karórágás, Szitálás, Fejrázás, Kapálás

A lovak viselkedése és különböző testmozgásai sokat elárulhatnak az állatok fizikai kényelméről és érzelmi állapotáról. A karórágás, szitálás, fejrázás és kapálás olyan viselkedési markerek, melyeket sajnos egyre gyakrabban észlelünk a lovaknál, és, melyeket mi magunk, a gazdáik okozunk nem megfelelő tartástechnológia használatával. Az alábbiakban részletesen bemutatom ezeket a viselkedési formákat és azok lehetséges indikációit a lovaknál.

Karórágás:

Ez a magatartás azt jelenti, hogy a ló valamilyen tárgyra, például az istálló rácsaira, deszkáira vagy az etetőtáljára ráharap és beszívja a levegőt. Ez az úgynevezett sztereotipikus viselkedés gyakran valamilyen stressz, unalom vagy kényelmetlenség jele lehet. A lovak hajlamosak a karórágásra, ha nem kapnak elegendő mozgást, kielégítő táplálékot, vagy ha az állatok szociálisan elszigeteltek.

„Karórágás (jászolrágás), a lovaknak az a rossz szokása, hogy a jászlat sűrűn rágják, illetőleg fogaikat hozzádörzsölik, majd közben levegőt szívnak a nyelvcsőbe és gyomorba (levegőnyelés, ökröndözés). A karórágó lovon kezdetben csak ritkán és hosszas pihenés közben, később pedig mind sűrűbben, végül pedig emberek jelenlétében is észlelhető az a rossz szokás. Metszőfogait valamely szilárd tárgyhoz, a jászol széléhez, a kocsi rúdjához, esetleg saját alkarjához vagy térdéhez támasztva, nyakát megfeszíti, gégéjét lehúzza és erre több-kevesebb levegőt nyel saját szerű zörej kíséretében. Sőt vannak igen ügyes levegőnyelők, melyek fogaik megtámasztása nélkül is, nyelvüket öltögetve és fejüket bólintgatva nyelik le a levegőt. A K.-nak az adja meg a jelentőségét, hogy a fogak szabályellenesen kopnak el és hogy a gyomrot felpuffasztó levegő kólikát (l. o.) és tartós emésztési bajokat okoz, éppen ezért képez egyes országokban szavatossági főhibát is. Kezdő karórágókat némelykor sikerül leszoktatni a K.-ról rendszeres foglalkoztatással, folytonos ügyelet mellett alkalmazott ismételt megfenyítéssel vagy vízszintes tengely körül forgó váluk és jászlak alkalmazásával, melyek elbillennek, amikor a ló fogait reáteszi, v. a takarmány igen alacsonyra, esetleg földre helyezésével. Célszerű továbbá a hozzáférhető farészeket vaslemezekkel beborítani, v. a ló fejét magasa felkötni; megrögzött K. ellen azonban legfeljebb külön e célra készített, belső lapjukon szegekkel ellátott torokszíjjal küzdhetni. A K.-nak fő jele a metszőfogak elülső lapjának ferde lekopása. Lókereskedők a rossz szokást a foghús v. a nyelv felsebzésével szokták egy időre elnyomni.” (Gerő Lajos, Bokor József: A Pallas nagy lexikona)

Szitálás:

A szitálás azt jelenti, hogy a ló az orrát vagy az arcát megrázza vagy dörzsöli. Ez lehet a környezeti irritáció vagy diszkomfort jele, például ha a ló valamilyen idegen anyaggal, mint például porral vagy rovarokkal találkozik az orrában vagy a szemében. Emellett a szitálás gyakran jelen van az etetés előtt vagy után, mivel a ló ezt a viselkedést mutatja, hogy megtisztítsa az orrát az etetést követően.

„Ez gyakorlatilag rövidített lépés, melyet az állat ritmikusan ismétel, miközben testsúlyát két elülső lábán váltogatva, nyakát és fejét oldalirányba lóbálja. A mozgás ereje és sebessége egyedek között, illetve a sztereotíp viselkedés alatt is változik a lassútól a tombolóig. Az elülső lábak általában a talajon vagy ahhoz közel maradnak, de extrém esetben a ló teljes elülső részét odacsapja az ajtófélfának vagy a boksztoldalának. Feltételezhető, hogy a szitálás a szociális igény kielégítésének hiánya. Ez nem csak esztétikailag nem nyújt szép látványt, de súlyvesztést, fáradtságot és a nyaktájékon egyenlőtlen izomelváltozást és a mellső végtagok elváltozását okozhatja, ami erősen befolyásolhatja a ló teljesítményét, használhatóságát.”

Internet 1: (<https://www.lovasok.hu/loetologia/rossz-szokasok/miert-csinalja-ezt-lovam-abnormalis-viselkedesi-formak-es-hatteruk/>)

Fejrázás:

A fejrázás egy másik gyakori viselkedési forma a lovaknál. Ez a mozgás azt jelzi, hogy a ló valamilyen feszültséget vagy frusztrációt érez. A fejrázás lehet az idegen testek, például a szíjak, sallangok vagy rovarok eltávolításának kísérlete, vagy az is, hogy az állat figyelmezteti társait vagy figyelmeztetést ad.

Dr Bába András így nyilatkozott:

„A headshaking, azaz fejrázás szindróma során a ló bizonyos külső ingerekre rendellenesen, fejrázással reagál. A lovat ért ingerek ebben az esetben a ló idegrendszerének egy részében (elsősorban a n. trigeminusról van szó) egy olyan –ma már elég jól leírt- folyamatot indítanak el, amelynek az eredmény egy bizonyos fajta érzet, fájdalom és ebből következő fejrázás. Ez jó esetben lehet enyhe, alig zavarva a lovast, de akár olyan mértékig is súlyosbodhat, hogy lehetetlenné teszi a munkát.

Nagyon sok olyan külső hatás, inger van, ami ezt kiválthatja. Egy tanulmányban több mint 60 féle lehetséges okot szedtek össze. A leggyakoribbak az erős fény (a lovak több, mint felénél az erős fény a döntő tényező), eső, szél, bizonyos munkahelyzetek.

Természetesen egyedileg változó, hogy milyen ingerre, vagy akár ingerekre érzékeny a ló, és ez évszakonként, időszakonként is változik. Sok lónál például csak bizonyos hőmérséklet és fényerő felett jelentkezik, jellemzően tavasztól őszig. Szakmai szempontból nézve a fejrázás önmagában persze nem egy „szindróma”, hanem egy tünet, de nem csak a fejrázás szindrómának lehet a tünete!

A ló rázhatja a fejét egy egyszeri irritáció, például rovarcsípés, sérülés, fül, esetleg fogprobléma miatt, de természetesen a nem megfelelő szerszám, zabla, vagy éppen rossz lovas is eredményezheti ezt. Ilyenkor szó sincs a klasszikus, tudományos értelemben vett HS szindrómáról, még ha a hétköznapi megközelítésben ezek össze is mosódnak általában. Az újabb, modern megközelítés szerint összefoglalva: a fejrázás egy tünet, és az egyik betegség, amelynek tünete lehet, a HS szindróma.

Másképp megfogalmazva: minden HS szindrómában szenvedő ló rázza a fejét, de nem minden lónak van HS szindrómája, amelyik éppen rázza a fejét, hiszen más betegség tünete, vagy akár egy odaszállt rovar is okozhat fejrázást. A HS szindrómának sem minden esetben csak a fejrázás a tünete: bizonyos változataiban a lovak más tárgyakhoz, esetleg önmagukhoz dörzsölik a fejüket, vagy például légzőszervi tüneteket is produkálnak.”

Internet 2:

(https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiumbTo7O6EAxWNhP0HHYGjCO44ChAWegQICRAB&url=https%3A%2F%2Flobarat.ewk.hu%2F_userfiles_%2Flobarat%2FLovas_Nemzet_cikkei%2Fheadshaking.docx&usg=AOvVaw1ZqUT6EvzeWFKjBIXzr3u4&opi=89978449)

Kapálás:

A kapálás azt jelenti, hogy a ló a lábát földön vagy más felületen csapkodja. Ez a viselkedés általában táplálkozás, szorongás vagy unalom jele lehet, és a lovak hajlamosak kapálni, ha hosszú ideig bent vannak a boxukban.

„...mellső lábának kaparó mozdulata. Eredetét tekintve táplálkozásával kapcsolatos. Vagy azt vizsgálja, enged-e alatta a talaj. Ilyenkor mechanikus a kapálás, nem a test beszéde – máskor azonban a ló kedvetlenségéről beszél, ha menne nagyon, de indulásában gátolja akár félelem, akár tárgyi akadály. Ilyenkor a kudarc érzése viszi a kapálásra.”(Desmond Morris: Miért csinálja...?A ló, 1988)

Mindezen viselkedési formák általában valamilyen feszültség vagy kényelmetlenség jelei lehetnek a lovaknál. Fontos megfigyelni ezeket a jeleket, és megpróbálni azonosítani azokat a tényezőket, amelyek okozhatják őket. A megfelelő környezet, táplálkozás és mozgássegítő tevékenységek biztosítása segíthet csökkenteni ezeket a viselkedési formákat és biztosítani a ló fizikai és mentális jóllétét.

2.1.3. Baleset ('boxrest vs depression')

A boxrest (kényszerpihenő) egy olyan gyakorlat a lovak ellátásában, amely során az állatokat egy meghatározott időszakra, általában az állatorvos utasítására, az istállóban vagy egy kis kifutóban tartják, melyben az egyetlen általa használható jármód a lépés. Ez az időszak azért lehet szükséges, hogy a ló gyógyuljon sérülésből, betegségből vagy műtétből, és az állapotától függően le lehet szükség pihenésre, gyógyszeres kezelésre vagy rehabilitációs programra.

Bár a boxrest fontos szerepet játszik a lovak gyógyulásában és rehabilitációjában, a hosszú időn keresztül tartó korlátozott mozgás komoly hatással lehet az állatok fizikai és mentális egészségére.

Az első és legnyilvánvalóbb hatása a fizikai kondíció csökkenése. A lovakat általában szabadon kell mozgatni, hogy fenntartsák izmaikat és ízületeik egészséges állapotát. A korlátozott mozgás vagy a teljes inaktivitás gyengítheti az izmokat és csökkentheti az ízületek rugalmasságát, ami hosszú távon súlyos problémákhoz vezethet, például izomsorvadáshoz vagy ízületi merevséghez, mely irreverzibilis problémákat generálhat.

Azonban talán még fontosabb az a pszichológiai hatás, amelyet a boxrest okozhat a lovaknál. A lovak természetesen aktív és társas lények, szükségük van a mozgásra, a szociális interakciókra és a környezeti stimulációkra. Az állatok hosszú időn keresztül tartó elszigeteltsége és korlátozott mozgása könnyen vezethet depresszióhoz és szorongáshoz. A

lovaknak hiányoznak az olyan alapvető dolgok, mint a legelőn való legeltetés vagy a társak közötti interakció.

Az elszigeteltség és a korlátozott mozgás miatti stressz különösen akkor súlyos, ha a lovaknak hosszú ideig kell a boxban maradniuk. A lovak ebben az időszakban gyakran kialakíthatják a boxdepressziót, amely igen komoly probléma. A boxdepresszió során a lovak passzívvá válnak, csökkentik a mozgást, az étvágyat, és általában elveszítik érdeklődésüket a körülöttük lévő dolgok iránt. Emellett a lovak hajlamosak lehetnek az önmagukra irányuló káros viselkedésre, például a kaparásra vagy a falak rúgására.

A boxdepresszió kezelése és megelőzése érdekében fontos, hogy az állatoknak biztosítsanak megfelelő mentális és fizikai stimulációt. Ez magában foglalhatja a rendszeres kezelést, a kis csoportban való tartást, a mozgás korlátozásának minimalizálását és az izgalmas környezeti stimulációkat, például játékokat vagy látogatásokat. A lovaknak szükségük van a testi és lelki egészségük megőrzésére, és a boxrest ideje alatt különösen fontos figyelemmel kísérnünk és gondoskodni róluk, hogy megelőzzük a depressziót és más problémákat is.

2.1.4. Bántalmazásból származó problémák (Pl: 'food aggression')

Az állatokkal való rossz bánásmód sokféle formában megjelenhet, és különféle problémákat okozhat. Az alábbiakban három fontos területet fogok kiemelni, amelyekben a bántalmazás negatív hatást gyakorolhat a lovakra:

1. Fizikai egészségügyi problémák:

- A fizikai bántalmazás, például a rendszeres verés, ütlegelés, túlzott munka vagy helytelen táplálkozás súlyos egészségügyi problémákat okozhat a lovaknál.
- A sérülések, zúzódások, csonttörések, bőrirritációk és egyéb trauma sokszor elkerülhető lenne megfelelő gondoskodással és kezeléssel.
- Az állatok túlterhelése, rosszul illeszkedő szerszámok használata hosszú távon ízületi problémákhoz, izomfeszültséghez, -szakadáshoz és vázrendszerbeli rendellenességekhez vezethet.

2. Viselkedési problémák:

- A bántalmazott lovak viselkedésében gyakran megfigyelhetők a stressz jelei, például idegesség, félelem vagy agresszió.
- A folyamatos stressz és szorongás miatt a lovak képtelenné válnak normális viselkedési mintázatok kialakítására és fenntartására.

- A lovakban kialakuló viselkedési problémák gyakran vezethetnek a munka hatékonyságának csökkenéséhez, veszélyessé válhatnak mind a lovak, mind az emberek számára, és jelentősen ronthatják az állatok életminőségét.

3. **Mentális és emocionális problémák:**

- A bántalmazott lovak gyakran szenvednek mentális és emocionális stressztől.
- A fizikai bántalmazás, az elhanyagolás vagy a túlzott munkaterhelés hatására a lovak elveszíthetik bizalmukat az emberekben és szorongásos, félnk viselkedést mutathatnak.
- Az állatokban kialakuló depresszió, félelem vagy poszttraumás stressz szindróma jelentősen ronthatja az állatok életminőségét és teljesítményét.

Összességében a lovak bántalmazása komoly következményekkel járhat az állatok egészségére, viselkedésére és mentális jólétére. Az állatokról való megfelelő gondoskodás és tiszteletteljes kezelés elengedhetetlen ahhoz, hogy egészséges és boldog életet éljenek.

Az egyik ilyen, leginkább bántalmazásból származó probléma az ételféltés, másik nevén az ételagresszió. Az alábbiakban erről kívánok felhozni két értekezést, két lovardavezető személyes tapasztalataival, véleményeivel.

A kérdések :

1. Jelen van e jelenleg az Ön által vezetett lovardában?
2. Miből lehet észrevenni?
3. Történt e ebből baleset/sérülés?
4. Tartásbeli különbségek vannak e? Pl.: el kell e különíteni az adott állatot?
5. Lehetséges e a leszoktatás?
6. A problémával kapcsolatos egyéb személyes tapasztalatai.

Először Dencs Veronika, a Demango Lovarda vezetőjénél kerestem a válaszokat. Így nyilatkozott:

Lovardájukban ménesi ridegtartásnál jelen van mind a kancáknál, mind a herélteknél, természetesen csak akkor, mikor reggeliztetés, illetve vacsoráztatás van. Szalastakarmányoknál ez nem fellelhető jelenség. Csikóik egyáltalán nem mutatják az ételféltés jeleit.

Ménesi tartásban van egy hierarchia. Ezen belül rendkívül részletesen kidolgozott testbeszéddel kommunikálnak. Elárulta, hogy gyönyörűen megfigyelhető a beszélgetés fokozata mindegyik lónál, a ménesben betöltött helyének megfelelően. Először csak a finomabb

jelzések, többek között a fej lendítése, a sunyítás, valamint a láb emelgetése, hogy a másik ló távozzon az ő étele mellől. Amennyiben a másik ló nem hátrál, előkerülnek a durvább mozdulatok, akár a harapásig és a rúgásig is elfajulhat a vita. Azt kiemelte, hogy náluk ez kifejezetten a hierarchia miatt van, csak a ridegtartásos lovaknál van jelen, a boxban tartottaknál ez egyáltalán nem okoz problémát.

Náluk ebből nem volt komoly probléma eddig. Ismerve lovaikat és azok habitusát, úgy állítják össze a kisebb csapatokat, hogy mindenkinek meglegyen a maga helye és ideje enni. Igyekeznek megelőzni a sérüléseket.

Tartásukban annyi a különbség, hogy a vezéreket teljesen külön kell abrakolni, másik beállóban. Náluk a „személyes térnek” nagyobb a kiterjedtsége. Ők már nagyobb körben kevésbé toleránsak, hamarabb jeleznek és nem olyan türelmesek.

A beszélgetés során arra jutottunk, hogy Ő sajnos nem látja lehetségesnek a leszoktatást. Inkább alkalmazkodik a lovaknak bevált rendszerhez és kifejezetten úgy alakítja a napjaikat és szokásaikat, hogy azok a lehető legbiztonságosabbak, mégis legtermészetesebbek legyenek.

Ugyanezen témában kaptam válaszokat egy másik lovardavezetőtől is, Jezerniczky Annától:

Náluk is ménesi ridegtartásban vannak az állatok, ennek megfelelően ad libitum széna és víz. Nem mindenki van abrakolva, aki igen, annak valamilyen medikációra van szüksége.

Ilyen lova Negro, egy 19 éves herélt. Ő sajnos elég komoly tüneteit mutatja az ételféltésnek, már – már inkább ételagressziónak. Leveri az ideg miatt a veríték, kapál, körbejárkál, a boxot rúgja, néha a levegőbe is harap.

Abrakolásnál jelentkezik csak, szénázni teljesen nyugodtan tud. Ami problémát jelent, és jellegzetesen egy domináns viselkedés (egy, amúgy szubmisszív lónál), az a takarmányosvödörre való rárontás, az etetést végző személy fellökése. Etetése ezen okok miatt teljesen elkülönítve történik, rendkívül nagy odafigyeléssel, ennek köszönhetően eddig nem volt baleset.

Tapasztalatai alapján kialakított egy rendszert. Az abrakolás minden esetben teljesen elkülönítve történik, a lovakat a már előre odakészített takarmányhoz vezetik. Sajnos Ő is, akárcsak az előtte felszólaló másik lovardavezető, azon a véleményen van, hogy nem lehet róla

leszoktatni az állatot sehogyan. Minden igyekezetük hiába való volt, így már csak arra törekszenek, hogy megelőzzék a problémákat/ baleseteket. Valamint fontos számukra, hogy az állatok a lehető legkevesebb stresszben legyenek, a legrövidebb ideig.

Személyes meglátása, hogy a takarmányfélő lovakhoz kénytelenek vagyunk alkalmazkodni. Olyan hiba ez, melyet, mivel nem lehet kinevelni, elviselhetünk és átvészselhetünk csupán. Amennyiben az állat a szálastakarmányt is félti, Ő kivenné a méneséből, illetve egy szomszédos legelőn tartaná, hogy lássa társait, tudjon szocializálódni.

Összegzés:

Áttekintve a két interjút, észrevehetőek azok a markerek, melyek, még a lovaknak leginkább megfelelő tartás mellett is kialakulnak. Alapvetővé válik a baleset-megelőzés, valamint az alkalmazkodás.

Igyekeznünk kell kialakítani egy minden lónak is megfelelő napi rutint, követve az egyedi igényeket, illetve a ménesen belüli kisebb csoportok dinamikáját.

Meg kell tanulnunk alkalmazkodni, elvégre nem ők kérték, hogy velünk élhessenek, hogy nekünk dolgozhassanak. Mi vagyunk értük, mi választottuk őket, elfogadva minden bajukat és problémájukat, megígérve nekik; ők már velünk vannak, biztonságban! A mi felelősségünk vigyázni rájuk, mindent megtenni egészségükért.

2.2. A korábban vázolt problémák lehetséges előzményei, esetleges okai

2.2.1. Tartástechnológiai hiányosságok

A tartástechnológia az alapja az állattartásnak. Amennyiben valamelyik aspektusa (például: takarmányozás, élettér, szakmai alaptudás és segítség) hiányzik, máris borul a rendszer és nem megfelelő körülményeket teremt a jószág számára.

A helyes lótartás összetett és felelősségteljes feladat, de megfelelő odafigyeléssel és gondozással a lovak egészségesek és boldogok lehetnek. Az egyedi szükségletek és körülmények figyelembevételével, valamint az állatok figyelmes megfigyelésével a gazda hozzájárulhat ahhoz, hogy a lovak hosszú és kiegyensúlyozott életet éljenek.

2.2.2. Takarmányozás

Megfelelő takarmányozás nélkül nincs állat. Egy lóval etethetünk akármilyen csodaszernek mondott tápot/ müzlit, ha hiányzik az adekvát mennyiségű és

minőségű szálatakarmány. (Barbara Król, Maja Shupczynska: Ésszerű takarmányozás és állattartás, 2016)

2.2.3. Élettér kialakítása

Mint azt minden lovasnak illik tudnia, a ló társas állat, egyedüli tartása már abuzálásnak minősül.

A ló természetes környezetében jellemzően nagy területen mozog, és a helyes lótartásban is hangsúlyt kell fektetni a megfelelő testmozgásra. A lónak naponta rendszeres mozgásra, legyen az legelés, lovaglás vagy szabad mozgás egy tágas karámban, szüksége van.

A helyes mozgatás segít megelőzni az izomproblémákat, fenntartani az ízületek rugalmasságát és javítani a vérkeringést. A lovaknak szükségük van időre a legelőn vagy a karámban történő szabad mozgásra, ami hozzájárul a mentális egészségükhöz is. (Mark S. Lenarz: Population Size, Movements, Habitat Preferences, and Diet of the Feral Horses of Cumberland Island National Seashore, 1983)

(Jane Myers: Managing horses on small properties, 2005)

2.2.4. Szakmai segítség

A megfelelő egészségügyi és tartástechnológiai ellátás kulcsfontosságú a ló tartásban. Rendszeres állatorvosi ellenőrzéseket kell biztosítani, és a ló oltásait naprakészen kell tartani. A szükséges parazitaellenes kezeléseket időben kell elvégezni, és a ló lábainak rendszeres tisztítása és körömápolása is elengedhetetlen. A fogak gyakori ellenőrzése és gondozása is fontos, hogy megelőzzük az esetleges ételrészecskék megakadását, ezáltal a fulladásveszély vagy fogproblémák kialakulását.

A megelőzésre és az időben történő beavatkozásra helyezett hangsúly segíthet elkerülni vagy minimalizálni az egészségügyi problémákat.

2.3. Rehabilitációs lehetőségek

Az alábbi bekezdésekben részletesebben taglalnám a legfontosabb területeket és információkat, amelyek elsődlegesek, egyúttal alapfeltételek a lovak rehabilitációjában.

Nem szabad arról megfeledkeznünk felelős állattartóként, hogy minden rehabilitációs folyamat a fokozatosságon alapul! Minden mozzanata alkalmazkodik az egyéni szükségletekhez, és a folyamat során felmerülő egyéb problémákhoz. Emiatt a folyamat alapos előretervezést igényel, egyúttal azt a rugalmasságot várja el, amivel le tudjuk követni állatunk fejlődési szakaszait.

3. Fizioterápia és gyógytorna

A lovak fizioterápiában is részesülnek, ami segít a mozgásuk javításában és a sérülések gyógyításában. A fizioterápia során alkalmazott terápiák közé tartozik a masszázs, az úszás és különféle speciális edzések, amelyek segítik az állapotuk javulását és az izmaik erősödését.

4. Edzésprogramok és kiképzés

Az állatoknak megfelelő edzésprogramokra és kiképzésre van szükségük az egészségük és kondíciójuk fenntartásához. Az ilyen programok segítenek az izmaik fejlesztésében, az egyensúlyuk javításában és minimalizálják a sérülések kockázatát.

5. Állatorvosi ellátás és kezelés

Amennyiben az állatok sérüléseket szenvednek vagy betegségekkel küzdenek, az állatorvosi ellátás kulcsfontosságú a gyorsabb felépülés érdekében. Szakmabeli tudásra van szükség az állapot felméréséhez és a megfelelő kezelési terv kidolgozásához. Gyógyászati segédeszközök, valamint a gyógyszerek szükségszerű alkalmazása mindig a konzultáción megbeszéltek szerint betartandó!

6. Táplálkozás és gondozás

Az egészséges táplálkozás és megfelelő gondozás alapvető fontosságú az állatok rehabilitációjában. Az optimális táplálás és gondozás hozzájárul az állatok gyorsabb felépüléséhez és egészségük hosszútávú fenntartásához. Az **ad libitum**¹ széna, a kiegészítő takarmányok, valamint az alkalmanként használt gyógynövények, gyógyhatású készítmények együtt biztosítják a megfelelő takarmányozást.

¹ „takarmányozásban használatos kifejezés; azt jelenti, hogy az állat adagolás nélkül, étvágya szerint fogyaszthat az elébe tett takarmányból.”

Internet 3: (<https://www.agraroldal.hu/ad-libitum-kifejezes.html>)

7. Egyedi szükségletek és kezelés

Mind az emberi, mind a lóbeli páciensek esetében kiemelkedő fontosságú az egyedi szükségletek figyelembevétele és az erre szabott kezelés. Az egyénre szabott terápiák és programok jelentős hatással lehetnek az optimális gyógyulásra és fejlődésre.

2.4. Homeopátia

A homeopátia a lovaknál egy olyan **alternatív gyógymód**², amely az alapelvét tekintve is teljesen azonos elveken alapul, mint az emberekénél. Ennek az elvnek a lényege, hogy olyan kis mennyiségű anyagokat használjunk, amelyek nagy dózisban ugyanolyan tüneteket okoznának, mint amilyeneket kezelni szeretnénk.

Alkalmazása lovaknál különböző formákban lehetséges, használjuk például a stressz kezelésére, az immunrendszer erősítésére vagy akár sérülések utáni gyógyulás elősegítésére. A homeopátiás készítmények leginkább természetes anyagokból készülnek, és a megfelelő hígítások és eljárások alkalmazása mellett módunkban áll kikezelnünk olyan komoly betegségeket is, mint a bélcsavarodás vagy gyomorfekély.

Azonban fontos megjegyezni, hogy a homeopátia hatékonysága és tudományos megalapozottsága még mindig vitatott téma a tudományos körökben. Bár sok ember és lógazda véli hatékonynak ezt a módszert, a hagyományos orvostudományban vannak, akik kétségesnek tartják hatékonyságát, mivel tudományosan nem sikerült megfelelő mértékben igazolni a hatását a hagyományos orvosláshoz képest.

Fontos megemlíteni, hogy bármilyen kezelést is alkalmaznak a lovaknál, az állatorvosokkal való konzultáció és az állatorvosi kezelés kiemelkedő része kell, hogy legyen a ló egészségének és jólétének biztosításában. A ló egészségének fenntartása és kezelése során mindig kiemelt, hogy a legmegfelelőbb és legmegbízhatóbb módszert alkalmazzuk.

² „A komplementer – hazánkban alternatívának is nevezett – gyógyászat lényege, hogy módszerei kiegészítik a konvencionális gyógymódokat. A hagyományos orvoslás eljárásai mellett alkalmazhatóak a tökéletesebb gyógyulás érdekében. A betegek a hagyományos és a komplementer medicinát együtt veszik igénybe. Természetesen a cél mindig az, hogy a páciens teljesen meggyógyuljon.”

Internet 4: (<https://medicinaegeszseg.hu/szakterulet/alternativ-gyogyaszat/>)

2.4.1. Gyógynövények, olajok, pakolások és tinktúrák

A gyógynövények, olajok, pakolások és tinktúrák alkalmazása a lovaknál hagyományos és hatékony módszer lehet az egészségük megőrzésére és különféle betegségek kezelésére. Ezek a természetes megoldások sokféle módon járulhatnak hozzá a lovak egészségéhez és jólétéhez.

Gyógynövények:

A gyógynövények széles választéka használható a lovak egészségének támogatására. Például a kamilla nyugtató hatású lehet a gyomorproblémák esetén, a fokhagyma a hiedelmek szerint parazitamentesítő hatással bírhat, míg az orbáncfű antibakteriális tulajdonságokkal rendelkezhet. Ezek a növények gyakran tea, tinktúra vagy akár pakolások formájában alkalmazhatók.

Olajok:

A különböző olajok is hasznosak lehetnek a lovak egészségének fenntartásában. Például az ánizsolajat használhatjuk légzőszervi problémák esetén, a levendulaolaj nyugtatásra és stresszoldásra, míg az eukaliptusz olajat légúti fertőzések kezelésére alkalmazhatják inhalációs módszerrel.

Tinktúrák:

A tinktúrák³ kiválóak lehetnek a belső használatra és külső alkalmazásra is. Például a fűrészpálma tinktúra prosztataproblémák kezelésére, a máriatövis tinktúra májtaimogatásra vagy a calendula tinktúra bőrproblémák, sebek és horzsolások kezelésére szolgálhat.

Pakolások:

A pakolások segíthetnek a lovak izmainak lazításában, a gyulladások enyhítésében és az általános kényelem biztosításában. Például az agyagpakolások hatékonyak lehetnek a duzzanatok és gyulladások kezelésére, míg a hideg-vizes pakolások segíthetnek a láz csökkentésében és a sérülések kezelésében.

³„vízzel, szesszel vagy éterrel készült gyógynövénykivonat”; ‘szeszes jóoldat’: *jódtinktúra*.

Vegyészet szakszó a latin *tinctura* (‘festőoldat’) nyomán, a *tingere*, *tinctum* (‘áztat, fest’) igéből.”

Internet 5: (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/t-F4015/tinktura-F4178/>)

Agyag applikációjának menete: <https://www.youtube.com/watch?v=pSQbx63D3Ck>
(Internet 6)

Összegzés:

Fontos megérteni, hogy bármilyen természetes vagy alternatív gyógymódot alkalmazunk lovaknál, mindig konzultáljunk állatorvosunkkal vagy a témában jártas lovas szakemberrel. Kiemelt, hogy megfelelő módon alkalmazzuk ezeket az anyagokat, és ügyeljünk arra, hogy ne okozzunk kárt és ne tegyük ki veszélynek semmilyen módon az állatokat.

Még ha a természetes megoldások hatékonyak is lehetnek, mindig figyeljünk az esetleges mellékhatásokra vagy allergiás reakciókra. Minden ló egyedi, és minden gyógynövény, olaj vagy tinktúra hatása eltérhet minden állaton.

Összességében ezen, akár házi készítésű szerek használata széles spektrumú lehetőséget kínál a lovak fizikai és lelki épségének támogatására. Azonban a legfontosabb az, hogy alaposan tájékozódjunk a termékek használatáról, és konzultáljunk szakértőkkel, hogy a legmegfelelőbb megoldást választhassuk lovaink egészségének fenntartásához és betegségeik kezeléséhez.

2.5. Fizioterápia

A fizioterápia lovaknál sokféle módon és technikával történhet, és fontos, hogy az állatorvos, illetve egy szakértő, szakképesített személy segítségével, a ló egyedi szükségleteit figyelembe véve alkalmazhatjuk.

Kiváló lehetőséget kínál a lovak rehabilitációjára és egészségének támogatására, segítve az állatokat abban, hogy visszanyerjék mozgékonyágukat, teljesítményüket, javítva életminőségüket. Segít visszaállítani az állatok fizikai és mentális erejét és funkcionális képességeiket sérülések, műtétek vagy más, akár rendkívül súlyos probléma után.

Mozgásszervi problémák kezelése:

A fizioterápia segíthet a lovaknak az izom- és ízületi problémák kezelésében, amelyek mozgásukat korlátozhatják. Különböző technikák, például masszázs, passzív és aktív mozgások, valamint egyéb speciális gyakorlatok alkalmazása segíthet az izmok erősítésében, az ízületek mozgékonyágának helyreállításában és a fájdalom csökkentésében.

Sérülések utáni rehabilitáció:

Sérülések vagy műtétek után a fizioterápia segíthet a lovaknak visszanyerni eredeti teljesítményüket. Az állatorvos által javasolt programok magukban foglalhatják a ló specifikus

rehabilitációját, beleértve a torna, masszázs és egyéb mozgásjavító terápiák alkalmazását a sérülés utáni gyógyulás felgyorsítására és a szövetek regenerációjának elősegítésére.

Mozgáskoordináció fejlesztése:

Ezen aspektus fejlesztése nem csak rehabilitációs folyamataik során elengedhetetlen.

A fizioterápia segíthet a lovaknak az egyensúlyuk és mozgáskoordinációjuk fejlesztésében. Különböző egyensúlyjavító gyakorlatok, tréningek és speciális eszközök alkalmazása segíthet abban, hogy az állatok jobban kontrollálják mozgásukat és megerősítsék az izmaikat.

Teljesítmény optimalizálása:

Nem csak rehabilitációs célokra használják a fizioterápiát a lovaknál, hanem a teljesítményük optimalizálására is. A megfelelő edzésprogramok és speciális terápiák segíthetnek az állatoknak abban, hogy jobb teljesítményt nyújtsanak sporttevékenységek vagy versenyek során.

Fájdalomcsillapítás és prevenció:

A fizioterápia nemcsak segít a már meglévő sérülések vagy problémák kezelésében, hanem hatékony lehet a fájdalomcsillapításban is. Rendszeres fizioterápiás kezelésekkel és megfelelő gyakorlatokkal az állatok hajlamosak lehetnek az újabb sérülések vagy problémák megelőzésére.

A prevenció, avagy megelőzés, nem csak a rehabilitáció egyik befejező fázisa, mely biztosítja, hogy a továbbiakban, amit elértünk, megmaradhasson, hanem bele kell iktatnunk tudatosan a lovas mindennapokba. Edukálni kell a lovas társadalmat, tudatni velük; megelőzni egyszerűbb és hatékonyabb, mint utólag megküzdeni a már kialakult betegséggel/sérüléssel.

2.5.1. Masszázs, kineziológiai tapasz, akupunktúra, akupresszúra, csontkovácsolás

Akupunktúra és akupresszúra:

Az akupunktúra és akupresszúra során a **meridiánok**⁴ speciális pontjainak stimulálásán keresztül történik az energia áramoltatás fokozása.

Az akupunktúra tűk segítségével stimulálja ezeket a pontokat, míg az akupresszúra nyomást alkalmaz ugyanezen területeken, mindkettőnek a célja az energiaegyensúly helyreállítása és a gyógyulás támogatása.

Masszázs:

A terápiás masszázis a lovaknál egy hatékony módszer a feszültség, izomgörcsök és fájdalom enyhítésére, valamint a vérkeringés javítására. A masszázs során a speciális fogások és technikák alkalmazásával az izmok és szövetek relaxálása, nyújtása és lazítása történik.

Kineziológiai tapaszok:

A kineziológiai tapaszokat alkalmazzák az izmok és mozgásszervi problémák kezelésére. Ezek a rugalmas tapaszok stimulálják az izmokat és segíthetik az izomtónus javítását, valamint a sérülések utáni rehabilitációban is használatosak, tekintve, hogy nem akadályozza az izmot a mozgásban, sokkal inkább segít neki könnyebben összehúzódní és elengedni, ezáltal fokozatosan újra felerősödni.

1. ábra: A farizmok támogatása és stimulálása kineziotapaszokkal

(<https://equi-tape.com/products/module-the-stifle>)

Csontkovácsolás:

A csontkovácsolás egy olyan technika, amelyben a szakember speciális manipulációs technikákat alkalmaz a ló csontjain és ízületein a mozgásképesség javítása és az esetleges blokkok kezelése érdekében.

⁴ „A meridiánok láthatatlan energiavezetékek, behálózák az egész testünket, és az a feladatuk, hogy az életenergiát egyenletesen eljuttassák az egész szervezetbe. Amennyiben valamelyik energiavezeték eltorlaszolódik, az életerő nem képes eljutni a szervezet megfelelő részébe, ekkor alakulnak ki a különböző panaszok, betegségek. A meridiánok energiaszintjének változása sokszor még a betegség megjelenése előtt jelzi a problémát.”

Internet 7: (http://www.meridiangyogaszat.hu/?page_id=10185)

Videó a csontkovácsolásról: <https://www.youtube.com/watch?v=u33YHkuddo> (az 57. másodperctől kezdődik a terápia)(Internet 8)

Minden terápiás eljárás előtt fontos az alapos állapotfelmérés, diagnosztika és szakértői tudás. Az eljárásoknak az állat egyedi szükségleteit és az egészségi állapotát is figyelembe kell venni az optimális eredmények érdekében. Az egyes módszerek részletes alkalmazása és menete számos készséget és szakértelmet igényel, és ezeket az eljárásokat csak megfelelő képzéssel rendelkező szakembereknek szabad végrehajtani.

2.5.2. Hidroterápia

A hidroterápia, avagy vízterápia, egy hatékony módszere a lovak rehabilitációjának és kondíciójának fenntartására. A vízterápiának különböző formái lehetnek, de leggyakrabban a medence- vagy futószalag-terápia formájában használják lovaknál.

Terápiás hatások:

A hidroterápia számos előnyt nyújthat a lovak számára. A víz ellenállása fokozhatja az izomzat erősségét és kitartását anélkül, hogy nagyobb terhelést helyezne az ízületekre vagy szalagokra. Emellett javíthatja az állóképességet, az egyensúlyt és koordinációt, valamint segíthet a sérülések utáni rehabilitációban vagy az idősebb lovak mozgásának fenntartásában.

Alkalmazás és elővigyázatosság:

Azonban fontos megjegyezni, hogy a hidroterápia alkalmazása előtt konzultálni kell egy szakértővel vagy állatorvossal. A terápia intenzitását és időtartamát az adott ló állapotához és rehabilitációs szükségleteihez kell igazítani. Emellett a hidroterápia során szükséges megfelelő felügyelet és biztonsági intézkedések biztosítása is, hogy elkerüljük a sérüléseket vagy kellemetlenségeket.

Medence-terápia:

A medence-terápia során a speciálisan kialakított medencékben dolgoznak az állatok. Ezek a medencék lehetnek szabadon mozgó medencék, amelyekben a ló szabadon mozoghat, vagy különféle szintekkel rendelkező medencék, amelyek lehetővé teszik a víz szintjének változtatását, a mozgás intenzitása és a gyakorlatok változatosságának érdekében.

A víznek az emelő ereje a fizikai terhelést csökkenti, így lehetőséget ad a sérült vagy már regenerálódó szövetek gyógyulására, miközben minimalizálja az izmokra és ízületekre ható terhelését. Ezáltal a medence-terápia elősegítheti az izmok erősítését, az ízületek mozgékonyságának javítását, az állatok rehabilitációját.

Futószalag-terápia:

Az aquatrainer, vagy víz alatti futószalag, egy olyan eszköz, amelynek számos előnye van, ugyanakkor fontos figyelembe venni a hátrányait is.

Előnyök:

Sérülések utáni rehabilitáció:

Az aquatrainer lehetővé teszi a lovaknak a kontrollált mozgást a víz alatti futószalagon. Ez segíthet a sérült szövetek gyógyulásában, az izmok erősítésében és az ízületek mozgékonyságának javításában minimális terhelés mellett.

2. ábra: Aquatrainer használat közben

<https://rmc-aquatrainig.nl/aquatrainig/>

Izomzat erősítése és állóképesség javítása:

A víz ellenállása segíthet az izomzat erősítésében anélkül, hogy nagy terhelést helyezne az ízületekre. Emellett az aquatrainer segíthet a lovak állóképességének javításában és az egyensúly fejlesztésében is.

Csökkentett terhelés:

A víz alatti mozgás csökkenti a lovakra nehezedő terhelést és nyomást. Ez különösen hasznos lehet sérülések vagy műtétek utáni rehabilitáció során, mivel minimalizálja a sérülésveszélyt és segíthet a lovak gyorsabb felépülésében.

Hátrányok:

Költségek és hozzáférhetőség:

Az aquatrainer használata magas költségekkel járhat, és nem mindenhol elérhető. Ez korlátozhatja az állatok tulajdonosait vagy kezelőit abban, hogy hozzáférjenek ehhez a típusú rehabilitációs módszerhez.

Megfelelő felügyelet és tanítás szükségessége:

Az aquatrainer használata szakértelmet és megfelelő felügyeletet igényel. Az állatoknak meg kell tanítani, hogyan mozogjanak a víz alatt, és szakértőknek kell felügyelniük a folyamatot, hogy elkerüljék a sérüléseket vagy a rossz mozdulatokból adódó problémákat.

Nem minden lónak alkalmas:

Nem minden ló érzi magát kényelmesen a vízben vagy a víz alatt. Egyes lovak megzavarodhatnak vagy idegesek lehetnek, ami problémákat okozhat a kezelés során.

2.5.3. Balneoterápia

Ezen témában Dr. Bartos Ádám Sándor, adjunktus szakértelmét kerestem, interjúalanyomként e kérdésekre válaszolt:

1. Mit jelent pontosan a balneoterápia a lovaknál?
2. Milyen eszközöket igényel a folyamat? Előfordul e gyógyvíz/iszap használata? Ha igen, melyik, milyen, mik a tapasztalatok?
3. Hol foglalkoznak ezzel és mióta Magyarországon?
4. Mik az előnyei, esetleges hátrányai? Személyes tapasztalatok?
5. Mennyire elérhető az átlag lovas számára ez a szolgáltatás (ár, költség, befogadóképesség és területi lefedettség)?
6. Van e tudomása jelentős és kiemelkedő eredményről Magyarországon?
7. Történelmi áttekintés. Hogyan fedezték fel, honnan indult és hová tart?
8. Az Ön szakmai összegzése.

Az alábbi módon nyilatkozott:

„A balneoterápia, azaz élő gyógyvizes kezelés (elsősorban mozgásszervi betegségek megelőzésére, kezelésére használható, főleg inak, ízületek kezeléséhez) állatoknál még nem elterjedt, a cikkben (link az interjú végén található) is látható megoldás újszerűnek minősül. A cikkben feltüntetett infrastruktúra egy lehetséges módja a gyógyvíz lovak számára történő hasznosításához. Hazánkban ilyenformában egyelőre nincs, ehhez hasonló (de nem teljesen balneoterápia) a kaposvári aquatrainer (víz alatti futópád). Az úsztatás helyett jobb, ha a ló a

3. ábra: Nelly, az elefánt a hévízi tóban

<https://zoobudapest.com/ezt-latnod-kell/hirek/nelly-elefant-hevizi-kezelese>

vízben jár, mert az úzásnak lehet olyan hátránya, hogy rendszeresen alkalmazva egyes izmok túlfejlődnek a többihez képest. A módszer Élő gyógyvizes kezelés) egyelőre még nem elérhető. A cikkben is olvasható, hogy több, mint 100 évvel ezelőtt a Hévízi gyógytóban kezeltek egy Nelly nevű elefántot reumatikus

panaszokkal.

A gyógyvíz és iszap kezeléseknél ellenjavallat nincs. A kezelések közvetlen gyulladás esetén nem alkalmazhatók, csak a gyulladás utó kezelésében.

Balneoterápiás kezelésekkal kapcsolatban konkrét eredmények jelenleg inkább a humán gyógyászatban vannak. A hévízi és hasonló gyógyvizek használata már a középkorba is ismert volt humán területeken, az állatoknál történő alkalmazás lehetőségének ötlete is a humán gyógyászatban elért kezelési sikerek alapján vetődött fel.

A közeljövőben várható majd, hogy lovakat a hévízi tó vizével kezelve konkrét eredményekkel igazoljuk a feltételezett pozitív hatásokat. Egyelőre az iszapos eredmények állnak rendelkezésre, de a hévízi iszap közel 80%-ban a tó vizét tartalmazza.”

(Bartos Ádám - Bányai Adél - Koltay Ilona- Such Nikolett - Ujj Zsófia - Mándó Zsuzsanna:

A hévízi gyógyiszap szerepe lovak gyógykezelésében

Internet 9 : <file:///C:/Users/User/Downloads/139-Article%20Text-446-3-10-20191107%20Veterinary%20use%20of%20thermal%20water....pdf>)

2.6. Fizikoterápia

A fizikoterápia célja a kóros tünetek enyhítése vagy megszüntetése anélkül, hogy jelentős fizikai beavatkozásra lenne szükség.

Ezenkívül a fizikoterápiával olyan kezeléseket is végrehajthatunk, amelyek más módon nem lennének megvalósíthatóak.

Például bizonyos típusú légylézerek alkalmazásával elérhetjük és serkenthetjük azokat a sejteket is, amelyekhez hagyományos terápiával nem tudnánk eljutni.

2.6.1. Elektroterápia

A kezelés elektromos ingerárammal történik. A közepes frekvenciájú elektromos terápia hatékonyabb és kellemesebb, mint a hagyományos áramfajták. Kiemelten gyorsítja a gyógyulási folyamatokat, különösen kiváló eredményeket érhetünk el például ín- és ínszalag sérülések, valamint izomsorvadás kezelése során.

2.6.2. Magnetoterápia, Fényterápia (BEMER)

BEMER Horse - Set

A lovas csak egy boldog, egészséges, kipihent és ellazult lovon lesz igazán maga is boldog. Csakis ekkor tud figyelmesen és készségesen együttműködni lovával.

A BEMER Horse-Set évek óta hatékony terápiát nyújt a lovak mikrokeringésének javítására, ami rendkívül pozitív hatással van a regenerálódásra, a megelőzésre és a lazításra a lovaknál. Ezt a készüléket folyamatosan fejlesztik a lovassport elismert szakembereivel való szoros együttműködésben, és most már számos új funkciót és okos részletet tartalmaz.

A liechtensteini vállalat több mint két évtizede úttörőnek számít a fizikai érterápia területén való kutatásban és fejlesztésben, ami már a lovassportban is nevet szerzett neki. A BEMER Horse-Set a lovak szervezetének követelményeihez optimalizált, és az egészség egy fontos elemét célozza: javítja a mikrokeringést, elősegíti az anyagcserét és a sejtaktivitást, ezáltal támogatva a regenerációt és a gyógyulási folyamatokat.

A szett egy terápiás lótakaróból, két kamásliból, egy dupla töltési funkcióval rendelkező töltőkészülékből, egy praktikus hordtáskából és számos intelligensen átgondolt, kiváló minőségű funkcióból és részletből áll. A nagy, anatómiailag kialakított terápiás lótakaró a ló minden neuralgikus pontját eléri, a két kamáslival pedig gyorsan és célzottan kezelhetők a lábak. A BEMER Horse-Set alkalmazása rendkívül egyszerű, hiszen a terápiás takaró és a kamáslik vezeték nélküliek és erőteljes akkumulátorokkal rendelkeznek.

4. ábra: A BEMER lótakaró és kamásli szett

https://shop.bemergroup.com/hu_HU/horseset_line/412300

Könnyen felhelyezhetők, lélegző, tartós és mosható anyagból készültek. A szett gyorsan elpakolható és a praktikus hordtáskában könnyedén szállítható.

A LED fényterápia hatékony módszer a lovak öngyógyító képességének támogatására. A fénysugarak által hordozott energia (fotonok) fokozza a sejtek belső energiaszintjét, ami felgyorsítja a gyógyulási folyamatot. Fontos, hogy a fényeknek meghatározott hullámhosszúságúnak kell lenniük, és megfelelő dózisban kell a kezelőgép által a szervezetbe juttatni. Mind a vörös, mind az infravörös fény hasznos lehet, mivel a különböző hullámhosszak a szövetek különböző mélységeiben hatnak.

A lovak számára kifejlesztett fényterápiás betétek két specifikus hullámhosszt alkalmaznak, amelyekről a kutatások kimutatták, hogy jelentősen felgyorsítják a gyógyulási folyamatot. Ezek a hullámhosszak a látható vörös és a közeli infravörös spektrumban találhatók. A látható piros fény hatékony az akupunktúrás pontok stimulálásában, a **trigger pontok**⁵

⁵ „A trigger pont pontosabb elnevezése a *myofascialis trigger pont*, mely létrejöhet bármely izomban és/vagy a fasciában is. Ez a kis csomócska sok fájdalom forrása lehet.

A *fascia*: egy hálószerű kötőszövet, mely különböző testszöveteket, struktúrákat kapcsol össze a szervezetben, behálózva azt.

A *myofascia*: az izom (myo-) és az őt körülvevő kötőszövet, azaz fascia együttese.”

Internet 10: (<https://www.fizioart.hu/trigger-pont/>)

felszabadításában, valamint sebek és fertőzések kezelésében. Az infravörös hullámhossz (nem látható), amely mélyebben hatol be a szövetekbe, hatékonyan segíthet a lágyrészek, az ízületek és az izmok gyógyulásában.

2.6.3. Termoterápia

Amikor a leendő lovardatulajdonosok tökéletes istállót terveznek, van néhány „kötelező” eszköz és felszerelés. Egy irigylésre méltó nyerges, mosdóhelyiség hideg és meleg vízzel, és egy lovaknak szánt szolárium!

Mit is csinál egy lószolárium?

A lószolárium egy olyan **terápiás segédeszköz**, amely segítheti lovunkat a legjobb teljesítmény elérésében, illetve annak fenntartásában.

Infravörös lámpákkal tervezték, amelyek egyenesen a ló hátának közepére fókuszálnak, miközben az állatot melegterápiás fénybe merítik. A fényterápia egy **non-invazív**⁶ célzott terápia, amely serkenti a test sejtjeit a gyógyulásra, helyreállításra és hatékony működésre. A lovaknak szánt szolárium infravörös hője és fénye általános wellness segédeszközként is működik.

A téli és nyári hónapokban egyaránt a lószolárium lesz a legszorgalmasabb dolgozónk az istállóban.

A mai modern világban számos eszköz van, ami segítheti a lovakkal kapcsolatos tevékenységeinket, illetve hozzájárulhat fizikai, illetve mentális állapotának hosszú ideig tartó fenntartásához. Egyik ezek közül a lószolárium. Nem is gondolnánk, milyen sok hasznos tulajdonsága van. A tévhitekkel ellentétben semmiképpen sem csak a lovak leszárítására használható mosásuk után. Sokkal fontosabbak kedvenceink, sporttársaink jóllétére irányuló tulajdonságai:

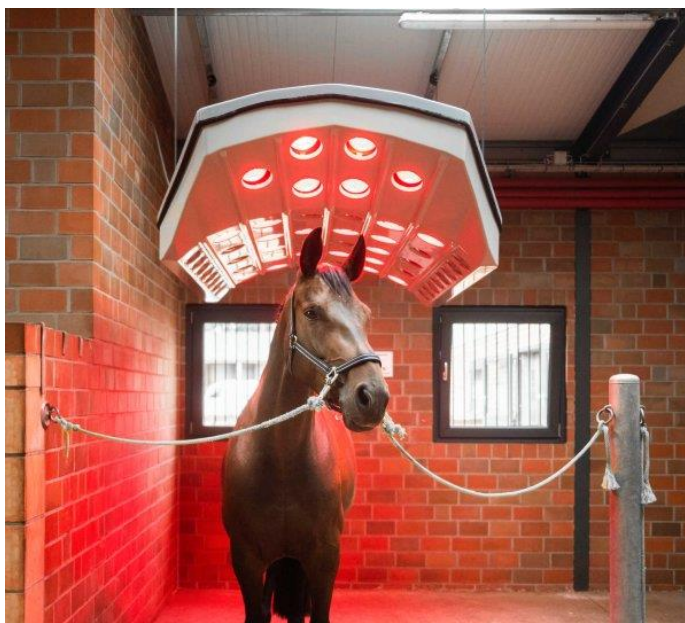
- Serkenti a vérkeringést és a sejtek anyagcseréjét, ezáltal segíti a duzzanatok és gyulladások gyorsabb regenerálódását.

⁶ „Olyan orvosi eljárás, melynek végrehajtásához nincs szükség a beteg testén át történő behatolásra, mert a vizsgálat illetve gyógy mód vágás és tűszúrás nélkül elvégezhető.”

(<https://esem.hu/szotar/noninvaziv/>)

- Felgyorsítja az enyhe sérülések gyógyulási folyamatát.
- Munka előtt segít a lovak bemelegítésében, felmelegíti az izomrostokat, javítja rugalmasságukat, ezáltal csökkenti a sérülések kockázatát.
- Elősegíti a relaxációt, regenerálódást edzés után.
- Stresszoldó, nyugtató hatású.
- Megnyírt lovak bőrének levegőztetését (elengedhetetlen a bőrbetegségek elkerülése miatt) takaró nélkül a hűvös időben is kockázatmentesen végezhetjük a kellemes melegben.

Az izomfájdalom általában akkor jelentkezik, ha a lovakat edzés közben nem melegítik be vagy hűtik le megfelelően, vagy ha a szokásosnál nehezebben dolgoznak. Ennek oka a tejsav felhalmozódása vagy az izomrekesz duzzanata, ami a fehérvérsejtek, a prosztaglandinok (amelyek gyulladáscsökkentők) és más tápanyagok és folyadékok beáramlása miatt következik be, amelyek az izmokhoz tódulnak, hogy helyreállítsák az izomszövetet sérülés vagy egy

5. ábra: lószolárium működés közben

<https://www.roewer-rueb.com/en/products/accessories/solariums>

kemény lovaglás után. A ló izmainak bemelegítésével és lehűtésével elősegítheti a véráramlást azokon a területeken, ahol a leginkább szüksége van rá, ami hozzájárul a ló felépüléséhez.

A változékony időjárás, az egyre gyakrabban előforduló hűvös tavasz mindnyájunkat próbára tesz. A kora reggeli vagy késő esti edzések előtt és után nagy segítséget tud nyújtani egy lószolárium ebben az időszakban.

Kedvencünket, hosszadalmas munkával képzett sporttársunkat ki ne szeretné minél hosszabb ideig maga mellett tudni egészségben? Ehhez nyújt segítséget ez az eszköz. Használata azért ajánlott, mert erősíti a lovak immunrendszerét, kezeli az izommerevséget, megelőzi a meghűléseket, javítja a vérkeringést a mélyebben lévő szövetekben is, és nem utolsósorban szárítja az izzadt vagy lemosott ló testét.

Az infravörös sugárzásnak számtalan technikai alkalmazása van. Besugározva apró rezgéseket indít el a sejten belül. A rezgés keltette súrlódástól a test belső szöveteiben hő

keletkezik. Ez a meleg, valamint különféle egyéb válaszmechanizmusok jótékony hatással vannak a szervezetre.

A fent felsoroltakon túl előny még:

- *Gyorsaság:* Az izzadás vagy mosás után gyorsan leszárítja a lovat, így elkerülhetők a megfázások
- *Tisztaság:* A levegő keringtetése nélkül működik, így elkerülhető a porképződés, nincs oxigén felhasználás.
- *Kompakt méret:* Könnyen felszerelhető, kevés helyet foglal.
- *Minimális karbantartás:* Csak tisztán kell tartani (portalanítás), egyéb gondozást nem igényel
- *Alacsony költség:* Egyszeri beruházás, alacsony üzemeltetési költség.

A lószoláriumnak nem kell egy külön épületet vagy helyiséget létrehozni és fenntartani, elegendő az infrapanelekből felépített lószoláriumot a lómosó fölé rögzíteni. Csörlő segítségével mozgatható, mely csatlakoztatható az elektromos hálózathoz. Az állatot csak be kell állítani a szolárium alá és hagyni, hogy az végezze a feladatát.

Videó a lószolárium elkészítéséről és üzemeltetéséről: Internet 12:
<https://www.facebook.com/watch/?v=2388145828085243>

3. Következtetések, javaslatok

3.1. Következtetések:

- A mai technológiai lehetőségek minden igényt képesek kielégíteni, amelyek jelenleg felmerülnek a gondos gazdáknál.
- Amennyiben egy új igény lép fel, azonnal azon dolgoznak, hogy képesek legyenek kielégíteni.
- A régi módszerek, melyeket már kísérletek is igazolnak, hasznosíthatóak, de csak, mint prevenció, illetve kizárólag állatorvosi konzultáció után.
- A korrekt gazda mindent megad az állatának. Ameddig a pénzügyi helyzete engedi.
 - Természetesen a felelősségteljes emberi gondolkodás azt diktálja, hogy amennyiben nem tudjuk biztosítani a körülményeket, nem fogadunk örökbe vagy nem vásárolunk állatot.
- A Magyarországi rendszer mind szabályzatilag, mind gazdaságilag nem kifejezetten megfelelő a nagytestű, nem haszonállatként tartott élőlények tartására.
 - Nincs konkrét behatárolás, az emberek könnyedén megtalálják a kiskapukat, a jogszabályok nehezen megtalálhatóak.
 - Civil közbenjárás esetén sincs sok esély arra, hogy a rosszul tartott állatok „megmeneküljenek”. A menhelyek és rezervátumok, a non – profit vállalkozások, melyek az állatok megmentésével /rehabilitációjával/ örökbeadásával foglalkoznak, tele vannak. Nincs elég hely ennyi élőlénynek.
 - Ebbe az igen szomorú helyzetbe sajnos az is belejátszik, hogy szaporítanak. A tenyésztés engedéllyel történik, teljes dokumentációkkal, a csikónak több esélye van egy minőségi életre, arra, hogy akár nagyobb karriert befusson. A tenyésztők mellett szaporítókkal is lehet találkozni sajnos. Az ő „munkásságuk” miatt rengeteg papír nélküli ló születik, akár már betegségben, nem megfelelő körülmények közé. Ezek az állatok jóval kisebb eséllyel indulnak az életben, mégha, amúgy kiválóságot is mutatnak egy szakág felé.

3.2. Javaslatok:

- A mai technológia elérhetőbbé tétele, mind kihelyezettségben, mind árban.
 - Az átlag magyar lovasoknak/ lovardáknak nincs kapacitása ezeknek a naprakész, fejlesztett dolgoknak a beszerzésére és fenntartására.
- Komolyabb szabályozás és ellenőrzés az állatok jóllétének megtartása okán.
- Több szervezetet és lehetőséget kell teremteni a rehabilitáció és örökbeadás érdekében. Ez egyben munkahelyet és tanulási lehetőséget adna a fiataloknak.
- Azokban a településekben, ahol „generációs problémának” számíthatjuk az állatok rosszul tartását, leginkább, mert a fiatalok csak a családjaiktól tanulnak, szükség lenne empatikus tanítókra és szakértőkre. Intézményekre, amikben a gazdálkodás alapjait megtapasztalhatják, így ők már a helyes szokásokat adhatják tovább.
- Vizsgához kellene kötni és időközönkénti újra számonkérést csináltatni a gazdákkal. Amennyiben nincs meg a vizsga, nem vehet/ fogadhat örökbe semmilyen állatot.

4. Összefoglalás

Gyermekkorom tapasztalatai és tudásom fejlesztése után egyre komolyabban érdeklődtem az ilyen problémák megoldása iránt. Találkoztam ételagressziós, karórágós lóval, de olyannal is, ami a boxában kikaparta a beton aljzatot. Foglalkoztatott a gondolat, hogy vajon ők ezt milyen indíttatásból, minek a hiányából csinálják, és hogyan lehetne nekik ezen segíteni.

Záródolgozatomban igyekszem összeszedni a lovaknál az olyan betegségeket/ problémákat, melyek ronthatják az állat életminőségét. Ezeknél, hogy nekiállhassunk a rehabilitációnak, az első lépés, hogy megpróbáljuk megkeresni a gyökerét, hogy honnan ered a nem kívánt viselkedési forma vagy éppenséggel a fizikai – mentális betegség.

Amennyiben ez meg van, könnyebb a dolgunk. A lovak házasítása óta eltelt nagyjából 6000 év alatt volt alkalmunk kitapasztalni állataink viselkedési markereit, habitusát és kitalálni megoldást. A gond pontos körüljárása után már ki lehet gondolni egy ésszerű, ám igencsak rugalmas tervet. Viszont, ha nincs róla tudomásunk, mi – miért történik a lónál, igyekezni kell minél biztonságosabban, de effektíven nekiállni a módszerek kidolgozásának.

Dolgozatomban tehát fellelhetőek a rendellenességek, azok összefüggései egymással, a valószínűsíthető eredésük és még az opciók is, amivel segíteni lehetne az állatnak. Szerettem volna ezzel az összetett problémával átfogóan foglalkozni, ezáltal felhívni a figyelmet az alapvető állattartásbeli eltérésekből származó maradvány-problémákra.

Szeretném fejlesztésre javasolni ezzel az írással mind a magyarországi jogszabályozást, annak betartását, az edukációt, mind az általános állattartási feltételeket és kiemelni az alapítványi segítség fontosságát, szükségességét. Illetve, felhívni az állam figyelmét az ilyen szervezetek jelentőségére és helyzetük nehézségére.

Elvégre felelős gazdaként a mi dolgunk megadni a legjobb tudomásunk szerint minden esélyt a lovainknak arra, hogy életminőségük a lehető legjobb legyen. Kötelességünk folyamatosan informálódni és fejlődni, érdeklődni az új iránt és megbecsülni a régiek tapasztalatát. Mi választottuk ezt az életvitelt, miénk a felelősség is, ami vele jár.

5. Irodalomjegyzék

5.1. Szakirodalmak jegyzéke:

- Gerő Lajos, Bokor József: A Pallas nagy lexikona (Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., 1893 – 1897)
- Desmond Morris: Miért csinálja...?A ló (Jonathan Cape. London, 1988; fordítás: Európa könyvkiadó, 1993)
- Barbara Król, Maja Ślupeczynska: Ésszerű takarmányozás és állattartás, (Wrocław University of Environmental and Life Sciences, 2016)
- Mark S. Lenarz: Population Size, Movements, Habitat Preferences, and Diet of the Feral Horses of Cumberland Island National Seashore, (National Park Service Cooperative Unit, 1983)
- Jane Myers: Managing horses on small properties, (Landlinks Press, 2005)

5.2. Internetes linkek jegyzéke:

- Internet 1: <https://www.lovasok.hu/loetologia/rossz-szokasok/miert-csinalja-ezt-lovam-abnormalis-viselkedesi-formak-es-hatteruk/>
- Internet 2: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiumbTo7O6EAxWNhP0HHYGjCO44ChAWegQICRAB&url=https%3A%2F%2Flobarat.ewk.hu%2F_userfiles_%2Flobarat%2FLovas_Nemzet_cikkei%2Fheadshaking.docx&usq=AOvVaw1ZqUT6EvzeWFKjBIXzr3u4&opi=89978449
- Internet 3: <https://www.agraroldal.hu/ad-libitum-kifejezes.html>
- Internet 4: <https://medicinaegeszseg.hu/szakterulet/alternativ-gyogyszer/>
- Internet 5: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/t-F4015/tinktura-F4178/>
- Internet 6: <https://www.youtube.com/watch?v=pSQbx63D3Ck>
- Internet 7: http://www.meridiangyogyszer.hu/?page_id=10185
- Internet 8: <https://www.youtube.com/watch?v=u33YHkuddo>

- Internet 9: <file:///C:/Users/User/Downloads/139-Article%20Text-446-3-10-20191107%20Veterinary%20use%20of%20thermal%20water....pdf>
- Internet 10: <https://www.fizioart.hu/trigger-pont/>
- Internet 11: <https://esem.hu/szotar/noninvaziv/>
- Internet 12: <https://www.facebook.com/watch/?v=2388145828085243>

5.3. Képjegyzék:

- 1. ábra: <https://equi-tape.com/products/module-the-stifle>
- 2. ábra: <https://rmc-aquatrainig.nl/aquatrainig>
- 3. ábra: <https://zoobudapest.com/ezt-latnod-kell/hirek/nelly-elefant-hevizi-kezelese>
- 4. ábra: https://shop.bemergroup.com/hu_HU/horseset_line/412300
- 5. ábra: <https://www.roewer-rueb.com/en/products/accessories/solariums>

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

SZANYI GERTRÚD JUSZTINA

A Hallgató Neptun kódja:

WXZLLT

A dolgozat címe:

LOVAK INTÉZMÉNYISÍTETT REHABILITÁCIÓZÁSA
CHAKOKLATA MAGYARORSZÁGON

A megjelenés éve:

2024

A konzulens intézetének neve:

ÉLETTANI ÉS TAKARMÁNYOZÁSI INTÉZET

A konzulens tanszékének a neve:

TAKARMÁNYOZÁSI ÉS TAKARMÁNYOZÁS ÉLETTANI
TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év ÁPRILIS hó 22 nap

Szanyi Gertrúd Jusztina
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat
III. Hallgatói Követelményrendszer
III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat
6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója
4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

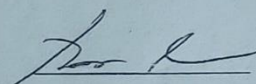
NYILATKOZAT

Szanyi Gertrúd Juszti (név) (hallgató Neptun azonosítója: WX2LLF) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Keszthely, 2024. április 8.

Dr. Bartos Ádám
egyetemi docens
belső konzulnes

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.